

Пам'яті

Валерія Михайловича ШУЛЬГИ (16.08.1944—02.11.2022)

Із глибоким сумом сповіщаємо, що 2 листопада 2022 року на 79-му році пішов із життя відомий учений у галузі радіофізики і радіоастрономії, лауреат Державної премії УРСР у галузі науки і техніки, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Премії імені М.П. Барабашова НАН України, кавалер ордена «За заслуги» III ступеня, завідувач відділу міліметрової радіоастрономії Радіоастрономічного інституту НАН України, академік НАН України, професор Валерій Михайлович Шульга.

В.М. Шульга народився 16 серпня 1944 року в м. Красноград Харківської області. У 1966 р. з відзнакою закінчив Харківський державний університет імені О.М. Горького (нині — Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна) за спеціальністю «радіофізика і електроніка» та продовжив навчання в аспірантурі цього університету. Після закінчення аспірантури працю-

вав у Інституті радіофізики і електроніки НАН України та з 1972 року викладав у Харківському державному університеті. З 1986 р. працював у Радіоастрономічному інституті НАН України.

4 грудня 1997 року В.М. Шульгу обрали членом-кореспондентом НАН України, а 6 травня 2006 року — академіком НАН України.

Валерій Михайлович першим здійснив експериментальні дослідження спін-фононних взаємодій у парамагнетиках з домішками іонів групи заліза на надвисоких частотах при наднизьких (до 0,05 К) температурах, відкрив існування в цих системах явища перегріву фононів і знайшов свідчення впливу класичної дипольної та обмінної взаємодій на процеси, що визначаються спін-фононним зв'язком.

За участю В.М. Шульги було розроблено найбільш високочастотні квантові підсилювачі (мазери) на частоти 45 ГГц та 95 ГГц з рекордними характеристиками, за що його у складі колективу виконавців у 1989 році відзначено Державною премією УРСР у галузі науки і техніки. Він започаткував в Україні спектральні дослідження Галактики в міліметровому діапазоні довжин хвиль. Останніми роками наукові інтереси Валерія Михайловича поширилися на космологічні проблеми: склад і розвиток Всесвіту, існування темної матерії та темної енергії.

У галузі аерономії В.М. Шульга розпочав новий напрям досліджень сезонних змін стану атмосфери Землі на висотах стратосфери та мезосфери за параметрами молекулярного випромінювання малих газових домішок у міліметровому діапазоні. Започатковані академіком В.М. Шуль-

гою дослідження загальної динаміки мезосфери, його ідеї та наробки, без сумніву, будуть втілені та розвинуті.

Валерій Михайлович активно підтримував роботи з вивчення електрофізичних властивостей напівпровідникових структур з надвисокою рухливістю електронів за умов наднизьких температур. За ініціативою В.М. Шульги у Радіоастрономічному інституті НАН України був створений дослідницький центр колективного користування науковими приладами «Кріоелектроніка».

У 2001 році за серію робіт «Дослідження спектрів та змінності космічного радіовипромінювання в міліметровому діапазоні на радіотелескопі РТ-22» Валерія Михайловича було відзначено Премією імені М.П. Барабашова. У 2008 році був нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня.

В.М. Шульга — автор понад двохсот наукових праць, опублікованих у провідних фахових журналах світу, та співавтор трьох патентів. Він очолював Наукову раду Відділення фізики і астрономії НАН України з проблеми «Астрономія», був членом Експертної ради МОН України з питань проведення експертизи дисертаційних робіт з фізики та астрономії. Як офіційний представник НАН України в Міжнародному центрі науки майбутнього Цзілінського університету (КНР), розвивав наукове співробітництво. Очолював Комісію при Харківській облдержадміністрації з присудження Премії у галузі фізики і астрономії ім. К.Д. Синельникова для видатних і молодих науковців Харкова.

Інтенсивну наукову працю В.М. Шульга поєднував з активною науково-організаційною та педагогічною діяльністю. Понад 30 років він керував відділом міліметрової радіоастрономії у Радіоастрономічному інституті НАН України, 17 років був заступником директора інституту з наукової роботи. Твердо відстоюючи свою позицію з принципових питань, Валерій Михайлович відзначався особистою скромністю та справжньою інтелігентністю у повсякденному спілкуванні з колегами. Ані досвідчені працівники, керовані академіком, ані молоді дослідники-аспіранти ніколи не чули від нього навіть натяку на брутальність. Саме особистим прикладом він надихав оточуючу наукову молодь до творчих пошуків, завжди підтримував творчу ініціативу вчених-початківців.

Усе життя Валерій Михайлович Шульга віддав вірному служінню науці. Хтось, маючи давні та серйозні проблеми зі здоров'ям, може, приділив би собі більше уваги. Не таким був академік В.М. Шульга. Він натхненно, з повною самовіддачею, працював до останньої, без жодного перебільшення, своєї хвилини. Валерій Михайлович пішов від нас на піку творчих планів та задумів. Своїм творчим доробком він збагатив світову та вітчизняну науку в галузі радіофізики і радіоастрономії.

Висловлюємо щире і глибоке співчуття рідним, близьким і колегам покійного у зв'язку з цією непоправною втратою.

Редколегія, друзі, учні